

Školiteľský posudok na bakalársku prácu

Tatiany Bírešovej

Vzťahy Slovákov a Maďarov v Košiciach po prvej svetovej vojne s dôrazom na stotožnenie sa s novým štátom.

Kolegyňa Bírešová sa rozhodla vo svojej práci venovať problematike národných identít v jej rodnom meste Košiciach a sledovať zmeny ktoré súviseli so vznikom a etablovaním Československej republiky. V tomto smere je potrebné podotknúť, že téma preravratu/vzniku ČSR/zániku Rakúsko-Uhorska patrí v stredoeurópskom regióne medzi významné a veľmi populárne. Odrazom toho je množstvo štúdií a knižných publikácií ktoré vznikli k tejto problematike. V posledných rokoch vzrástol aj záujem o spracovanie prevratu na rôznych lokálnych úrovniach.

Napriek vyššie povedanému, za týmito výsledkami vážne zaostáva práve spracovanie dejín Košíc v období vzniku a formovania prvej ČSR. To bol aj jeden z dôvodov, ovplyvňujúci výber témy bakalárskej práce. V maďarskom jazyku existuje niekoľko zaujímavých prác prístupných aj on-line, ale z dôvodu jazykovej bariéry ich kolegyňa nestihla preštudovať. Podobne je to aj s pramennou bázou, pričom košické maďarskojazyčné periodiká (napr. Kassai Munkás, Kassai Vörös Újság, Kassai Napló, A Nép, Kassai Újság) ponúkajú zaujímavú reflexiu dobovej politiky a spoločnosti. Vedomí si týchto determinantov sme sa dohodli, že úlohou kolegyne pri spracovaní bakalárskej práce bude predstaviť určitý teoretický rámec k interpretácii slovensko-maďarských vzťahov v meste a spracovanie dobovej reflexie z pohľadu lokálneho pro-československého periodika Slovenský východ.

V prvej kapitole študentka predstavuje teórie národa a nacionalizmu, v rámci ktorých sa ponúkla náhľad do vybraných teoretických prístupov. Kapitola má deväť strán a prešla viacnásobným skrátením. Zdôraznila v nej ekonomické, ale aj kultúrne a politické faktory konštruovania predstáv o národných spoločenstvách a poukázala na dôležitosť subjektívneho stotožnenia sa s predstavou národa (s. 11). Vysoko oceňujem fakt, že kolegyňa sa pred samotnou analytickou časťou práce venuje aj definovaniu základných pojmov a teoretickým otázkam. Na druhej strane je nutné povedať, že táto problematika je pomerne komplikovaná a ako upozornil profesor Hroch, skoro každý ponúka nejaký nový koncept, novú terminológiu. Orientácia v tejto teoretickej spleti preto nie je vôbec ľahká. Určité

terminologické a koncepcné nejasnosti sa prejavili aj v predloženej práci, napr. v tom, že autorka v texte píše o národe ako objektívnej, inokedy ako konštruovanej kategórii.

V druhej kapitole rozvíja naznačené koncepty a popisuje situáciu v Hornom Uhorsku pred vznikom ČSR. Sústreďuje sa predovšetkým na tému lojality, v rámci ktorej upozorňuje na rozdielne reprezentácie Slovákov k Uhorsku (ako „panslávov“ a „prostý ľud“). Na to nadväzuje časťou o prejavoch etnicity v meste, ktorá viac špecifikuje budúci priestor analýzy. V stopách Eleny Mannovej upozorňuje, že v mestskom prostredí fungovali medziľudské vzťahy predovšetkým na báze spolupráce a vzájomnej koexistencie. V kontexte Košíc upozorňuje na multietnický charakter, v rámci ktorého sa objavovali „väčšie aj menšie medzietnické konflikty“. Mimochodom na dobré medziľudské vzťahy v Košiciach nedávno upozornili (na margo diskusie o vojnovom zločincovi László Csatárym) aj dve staršie dámy, ktoré prežili deportácie do nacistických koncentračných táborov.¹

Veľmi zaujímavá je tretia kapitola pojednávajúca o samotnom prevrate a politických zmenách v meste. Na jej význam z hľadiska zvolenej témy poukazuje aj rozsah – pätnásť strán. Birešová spočiatku prináša základné informácie súvisiace s geopolitickými zmenami v regióne, píše o mocenskom súperení uhorských/maďarských a československých inštitúcií. Následne podrobne popísala peripetie predávania moci v Košiciach. Upozornila, že miestna tlač československý prevrat príliš neregistrovala, že formovanie československého národného povedomia bolo na východe Slovenska späté s väčšími problémami, ako v iných častiach krajiny a už ani k pričleneniu tohto územia nedošlo bez komplikácií. Jedným z výrazných prejavov uhorskej lojality bolo aj tzv. slovjacke hnutie apelujúce na diferencie medzi „východnými“ a „západnými Slovákami“. Práve v takomto prostredí bolo z hľadiska potrieb nového štátu klásť dôraz okrem bezpečnostnej politiky aj na pozitívnu propagandu, ktorú malo zabezpečiť lokálne periodikum lojálnej vláde. Na základe využitých prameňov upozorňuje, že slovenské národné vedomie bolo v tom čase v Košiciach slabé. Jej práca z časti reflektuje proces „poslovenčovania Slovenska“. Veľmi zaujímavé sú v tomto smere štatistické údaje zo sčítaní ľudu (Príloha 1 a 2). Podobne zaujímavá je autorkou spomenutá správa z roku 1922 (s. 38), ktorá konštatuje, že pomery na východe sa konsolidujú a zároveň upozorňuje na permanentné snahy o revíziu hraníc. Na tomto mieste by stálo zato ponúknuť širšiu interpretáciu interetnických vzťahov, napríklad na základe publikovanej literatúry k dejinám Slovenska v ČSR.

---

¹ <http://ujso.com/online/kozelet/2012/08/15/nem-csatarytol-kell-felni-hanem-azoktol-akik-ma-is-tamogatjak>

Z výskumného hľadiska je najprínosnejšia štvrtá kapitola, analytická časť práce v rozsahu ôsmich strán, kde medzi iným autorka demonštruje aj metódu svojej práce (s. 41). Lojalitu a národné vedomie obyvateľstva sleduje prostredníctvom pripomínania rôznych sviatkov a symbolických aktov v meste.

Niekoľko podnetov do diskusie:

- Nie je mi úplne jasná formulácia „bezmyšlienkovité plnenie sociálnych rolí“ (s. 21), keďže sociálna rola je očakávané správanie, niečo čo je z časti mimo pozorovaný objekt. Autorka tým chcela povedať, že slovenské obyvateľstvo bolo v tom čase príliš pasívne?
- Do diskusie by som rád prispel aj otázkou, v čom predstavovalo a v čom zas nepredstavovalo obdobie 1918-1919 zlom v kontexte mestského života v Košiciach?

Na záver musím konštatovať, že ide o zaujímavú prácu, ktorá splňa všetky očakávania kladené na obsahovú aj formálnu stránku bakalárskej práce. Predložená práca je vlastne výpoveďou o inštitucionálnom poslovenčovaní Košíc, o zapájaní mesta do československého štátu. Tento proces sleduje z pozícií „nových elít“. Zároveň je nutné upozorniť, že kolegyňa mohla viac využiť aj ďalšiu sekundárnu literatúru (napr. Ismo Nurmi, Ľubomír Lipták, najnovšie syntézy dejín Slovenska vydané vydavateľstvom VEDA), ktorá by jej ponúkla ďalšie informácie a impulzy pre širšie uchopenie práce. Žiaľ, na texte sa trochu odráža aj fakt, že bol skompletizovaný vo veľkom časovom strese. Z týchto dôvodov navrhujem hodnotenie veľmi dobrý (2) s tým, že v prípade kvalitne prevedenej obhajoby nebudem proti udeleniu známky výborný.

V Budapešti, 4. 9. 2012